

Vernieuwing van onderwijs door benutten van meer ruimte en tijd

Sfeerverslag van het debat over de mogelijkheden van de wet op de modernisering van de onderwijstijd in het voortgezet onderwijs in De Balie, Amsterdam, 9 maart 2016. Het debat maakt deel uit van de serie debatten over Samen leiding geven aan schoolontwikkeling.

“Het liefst zou ik willen dat docenten twee of drie uur minder les hoeven te geven. Die tijd kunnen ze dan benutten om onderwijs te ontwikkelen”, zegt Saskia Grotenhuis, directeur-bestuurder van Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) in Amsterdam. Maar naast lestijd spelen ook andere factoren een rol in het verminderen van de werkdruk. Zo zegt Paul Baartman, adjunct-directeur van de OSB: “We hebben zelf een systeem opgetuigd dat is gebaseerd op wantrouwen. Ik vertel professionals hoeveel tijd ze krijgen voor lesvoorbereiding, dat is natuurlijk raar.”

Modernisering onderwijstijd

Grotenhuis en Baartman zijn deelnemers aan het debat ‘Vernieuwing van onderwijs door benutten van meer ruimte en tijd’, dat onder leiding van Felix Rottenberg op 9 maart plaatsvindt in debatcentrum De Balie. Met de wet modernisering onderwijstijd krijgen scholen in het voortgezet onderwijs meer ruimte om het onderwijsprogramma naar eigen inzicht in te richten. In een ‘transitieplan’ moeten scholen beschrijven welke stappen zij daartoe zetten en hoe zij met de vrijgevallen middelen de werkdruk voor docenten verminderen. Tijdens het debat gaan docenten, schoolleiders, bestuurders, staf- en beleidsmedewerkers en leerlingen met elkaar in gesprek over de mogelijkheden die zijn ontstaan. Dit debat is het vierde in de reeks ‘Samen leiding geven aan schoolontwikkeling’, een gezamenlijk initiatief van Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds voor het voortgezet onderwijs Voion, Arbeidsmarktplatform PO en het debatcentrum De Balie in Amsterdam. De reeks heeft als doel een bijdrage te leveren aan een structurele onderwijsdialoog.

Vliegwiel

Een school die al vergaande stappen heeft gezet is het Vathorst College in Amersfoort. Rector Jasmijn Kester, afdelingsleider Anske de Boer en docent Femke Pool schetsen in het kort de ontwikkelingen. Het Vathorst College staat voor onderwijs waarbij leerlingen en collega’s ruimte krijgen voor groei, weerstand, ontdekken, creativiteit en het geleerde toepassen in de praktijk. Hoe kun je van waarde zijn voor jezelf, de ander en voor de omgeving om je heen, is een belangrijke leidraad in de hele opleiding. Op het Vathorst College is het onderwijs georganiseerd in zogenoemde leerhuizen, waarin leerlingen van verschillende niveaus en verschillende leerjaren bij elkaar zitten. Het onderwijsconcept en het curriculum worden door de docenten vormgegeven. “De modernisering van de onderwijstijd zien we als vliegwiel voor een verdere verbetering van het onderwijs en vermindering van de werkdruk”, zegt Kester. “De vraag die wij ons steeds daarbij stellen is: waartoe dient dat wat we doen?”

Keuzes

Anske de Boer vertelt over de concrete uitwerking. “Volgend schooljaar starten wij een pilot voor alle Tweede Fase-klassen. Nu krijgt iedere leerling evenveel lestijd, maar wij vinden dat leerlingen zelf moeten kiezen hoe vaak ze hun docent per week willen spreken. We laten de clustergroepen en de klasindeling los. In het rooster geven we aan met welke docent en op welk uur een leerling contact kan hebben. We laten daarmee zien dat we vertrouwen hebben in leerlingen, docenten en

mentoren. Het voordeel voor de docent is dat er per uur kleinere groepen zullen zijn.”Dit past bij de invulling van de wet op de onderwijstijd. Hierin staat dat maatwerk mogelijk is. Iedere leerling moet een programma *kunnen* volgen dat aan de wettelijke urennorm voldoet. Voor iedere leerling mag van de norm worden afgeweken¹.

Leergemeenschap

Docent Femke Pool geeft Nederlands in de onderbouw van het Vathorst College. In de onderbouwleerhuizen heeft een team van acht leraren gezamenlijk zes klassen onder zijn hoede. Per lesuur zijn er drie of vier klassen tegelijk in het lokaal. “We werken veel samen, bijvoorbeeld met vakoverstijgende opdrachten. We proberen leerlingen ruimte te geven om eigen keuzes te maken, maar we lopen ertegen aan dat we gebonden zijn aan lestijd. Daarom gaan we een pilot uitvoeren waarin er geen ‘Nederlands’ op het rooster staat, maar ‘leerhuis’. We verdelen onze aanwezigheid in dagdelen en leerlingen kunnen zien wanneer een docent aanwezig is. Zo verwachten we dat leerlingen meer regie nemen. Met het leerhuisteam gaan we onderzoeken welke didactische werkvormen interessant zijn, en natuurlijk gaan we na wat het oplevert qua werkdrukvermindering en kwaliteitsverbetering.”

Onderwijstijd

In een vraaggesprek met gespreksleider Rottenberg gaat Inspecteur-generaal Monique Vogelzang in op de rol van de Inspectie van het Onderwijs bij vernieuwingen. “Het gaat ons altijd om de vraag wat de ambities zijn. Natuurlijk blijven we ook de kwaliteit waarborgen, maar voldoe je aan de basiskwaliteit, dan kun je je eigen route kiezen. Deze nieuwe wet geeft veel mogelijkheden activiteiten toe te rekenen aan onderwijstijd. Het is een organisatievraag hoe je dat met elkaar vormgeeft. Met de Medezeggenschapsraad kun je overleggen hoe je dat op je school voor je ziet. Natuurlijk moet je verantwoorden wat je doet, dat laat je zien in de resultaten die je bereikt.” Jasmijn Kester wil weten of de contacttijd niet naar beneden kan: “In andere Europese landen heeft een docent twintig lessen.” Een docent vraagt: “Wat is onderwijstijd? Vinden we negentig leerlingen in een lokaal achter een laptop met drie docenten erbij, onderwijstijd?” Kester vindt van wel: “Er is steeds interactie met de leerlingen. Ik ben tegenstander van het idee dat één iemand bepaalt wat de leerling moet doen.” Een rector in de zaal merkt op dat leerlingen in Nederland ook meer leren dan in andere Europese landen. “In Spanje geven docenten minder les, maar leerlingen krijgen daar minder talenonderwijs.” Vogelzang: “Het onderwijspeil in Nederland is hoog. Daar zijn we trots op.” De inspecteur-generaal sluit af met de oproep: “Ik denk dat er veel tijd te winnen valt met andere organisatievormen van onderwijs. Wil je veranderingen doorvoeren om je onderwijsvisie te realiseren en vraag je je af of het eigenlijk kan? Bel ons liever op, in plaats van bij voorbaat te denken dat het niet kan.”

Feedback

Na de inleidingen is het tijd voor onderlinge discussie over ‘dromen’ en ‘doen’. Wat is de ideale invulling van de nieuwe onderwijstijdmogelijkheden en hoe maken we deze dromen waar? Hoe voorkom je bijvoorbeeld dat docenten om drie uur ’s middags al naar huis gaan, in plaats van

---

¹ Bron: [Wat telt mee als onderwijstijd, en onder welke voorwaarden?](#) Gespreksnotitie Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 27-10-2015.

lesmateriaal te ontwikkelen? Kester: “Bij ons moeten collega’s naar elkaar verantwoorden wat ze doen. Maar feedback is inderdaad een lastig onderwerp. Ook voor nieuwe docenten is onze onderwijsorganisatie wennen. Door elkaar te coachen en bijvoorbeeld filmpjes te maken en te bespreken, leren we van elkaar.” Biologieleraar Arjan Miedema van het 4^e Gymnasium vertelt: “Wij hebben iedere week met de biologiesectie overleg. We maken bijvoorbeeld samen opdrachten. Dat maakt het makkelijker elkaar aan te spreken.” Maar er zijn ook zorgen. Een docent merkt op dat hij vreest dat hij straks voor honderd leerlingen een college staat te geven. “In hoeverre gaat het hier om een bezuiniging?”

Bibberen

Tijdens de eindreflectie krijgt een van de leerlingen van het Vathorst College het woord. Anne Dubbing, leerling 6 vwo, vertelt hoe zij iemand is geworden die ‘zonder te bibberen’ tijdens een debat als dit de resultaten van een gesprekstafel kan presenteren . “We hebben als leerling een eigen verantwoordelijkheid. Het vertrouwen dat je krijgt, motiveert je om je best te doen. Ik weet niet of het Vathorst perfect is want ik ken geen andere scholen, maar de behoefte van de leerling staat echt voorop.”